

БАНКІВСЬКА СПРАВА

Науково-практичне видання.
Виходить 2 рази на рік
Видається із січня 1995 року

№ 1-2 (156) — 2022

ЗМІСТ

ПРОБЛЕМИ МАКРОЕКОНОМІКИ

- Володимир Савченко, Олег Маклюк.** Роль держави в розвитку промисловості як фундаменту економіки України 3
- Руслан Моторин, Тетяна Моторина, Катерина Приходько.**
Вплив збройної агресії Росії на банківську систему України20
- Зоя Васильченко.** Відновлення роботи проблемних банків: зарубіжний досвід та можливості для України 33
- Олена Красота.** Боргова політика в умовах макроекономічної нестабільності46

БАНКІВСЬКІ ТЕХНОЛОГІЇ

- Олег Колодізєв, Діана Геріч.** Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні66

АНАЛІЗУЮТЬ НАУКОВЦІ

- Андрій Камінський.** Компаративний аналіз систем ризик-менеджменту фінансових компаній в сегменті коротких онлайн-кредитів та банків92
- Вікторія Коваленко.** Сучасні підходи до оцінювання фінансової стійкості банків 107
- Contents 127

УДК 336.74

**Олег
Колодізєв,**

професор кафедри митної справи і фінансових послуг Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця, доктор економічних наук

**Діана
Геріч,**

Харківський національний економічний університет імені Семена Кузнеця

АНАЛІЗ СУЧАСНИХ ТЕНДЕНЦІЙ РОЗВИТКУ РИНКУ ПЛАТІЖНИХ КАРТОК В УКРАЇНІ

У статті узагальнено підходи науковців до трактування сутності поняття “ринок платіжних карток” та запропоновано його авторське визначення. Розглянуто особливості сучасного етапу розвитку ринку платіжних карток в Україні та визначено його тенденції. Представлено динаміку показників в аспекті характеристики їх змін, а також конкретизовано показники у розрізі кількості емітованих банківських платіжних карток та активних платіжних карток українськими банками, їх кількості у розрізі платіжних систем; структури та обсягів операцій із використання платіжних карток в Україні впродовж 2017–2021 рр. Досліджено рівень розвитку інфраструктури вітчизняного ринку платіжних карток порівняно з параметрами показників європейських країн.

Ключові слова: банківська платіжна картка, банківські операції, POS-термінал, безготівкові розрахунки, ринок платіжних карток, платіжна система.

Сьогодні в умовах інноваційного розвитку банківської сфери в Україні, станом на кінець жовтня 2022 р., функціонують внутрішньодержавні та міжнародні платіжні системи, членами яких є 68 банків (98 % загальної кількості), які здійснюють емісію та еквайринг платіжних карток. Упровадження платіжних інструментів і розвиток систем масових безготівкових розрахунків із використанням платіжних карток має бути економічно обґрунтованим

та ефективним як для держави, так і для банків та інших суб'єктів підприємницької діяльності, які є учасниками таких систем розрахунків.

Технологічне переозброєння банківської діяльності сприяло створенню нових сегментів ринку фінансових послуг, каналів їх надання та методів обслуговування клієнтів. Потужного розвитку набув насамперед роздрібний сегмент ринку банківських послуг. Без нього неможливі не тільки ефективний розвиток повноцінного ринку банківських послуг загалом, а й навіть функціонування його базових елементів. Рушієм роздрібногo бізнесу є картковий бізнес як найбільш інноваційний і технологічний сегмент, інтерес користувачів до якого постійно зростає.

Істотно розширено можливості учасників фінансових ринків саме через активне застосування інтернет-технологій, упровадження яких дало змогу отримати дешевший і якісніший канал обслуговування значної кількості клієнтів у режимі реального часу. Як наслідок, змінилася динаміка глобальних ринків, стрімко зросли показники кількості операцій та швидкості обороту капіталу. Це створило принципово нове конкурентне середовище, посприяло появі нових сегментів фінансового ринку та його суб'єктів, подальшій активізації і створенню сучасних технологічних стандартів, платіжних інструментів і банківських продуктів, спектр яких постійно розширюється.

У таких умовах зростає актуальність аналізу стану розвитку карткового ринку України та банківських операцій із використанням платіжних карток. Результати аналізу базуються на використанні матеріалів, що включають як відповідні теоретичні положення, так і практичні аспекти його здійснення, а також розробку пропозицій з удосконалення підходів з метою підвищення ефективності оцінювання впровадження карткових проєктів, моніторингу та оптимізації існуючих ризиків.

Питання аналізу та розвитку ринку банківських платіжних карток залишаються провідними темами досліджень зарубіжних науковців. Дослідженню цих проблем присвячено наукові праці вітчизняних науковців, зокрема Є. Бублик, Н. Корецької, О. Коць, О. Мінц, Л. Невідомої, Ю. Онищенко, Т. Плісак, О. Ушакової, В. Харченка та ін.¹

¹ Бублик Є.О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку / Є.О. Бублик // *Економіка прогнозування*. — 2016. — № 3. — С. 51—65; Mints A. A cross-impact analysis of the bank payment card market parameters and non-financial sectors' indicators in the Ukrainian economy [El. resource] / A. Mints, O. Kolodiziev, M. Krupka and other // *Banks and Bank Systems*. — 2022. — Vol. 17, № 2. — P. 163—177. — URL: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.17\(2\).2022.14](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.17(2).2022.14); Корецька Н.І. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки / Н.І. Корецька, Д.В. Збирун // *Сучасний науковий вісник*. — 2016. — № 1. — С. 78—83; Коць О.О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні / О.О. Коць, В.В. Гоменюк // *Економіка і суспільство*. — 2018. — № 15. — С. 671—678; Невідома Л.О. Оцінка діяльності банку на ринку платіжних карток / Л.О. Невідома, О.В. Марченко // *Молодий вчений*. — 2017. — № 5. — С. 680—684; Онищенко Ю.І. Оцінка рівня розвитку ринку платіжних карток в Україні / Ю.І. Онищенко, А.А. Фаліс // *Інфраструктура ринку*. — 2017. — № 7. — С. 345—351; Плісак Т.О. Ринок платіжних карток: сутність, властивості та показники розвитку / Т.О. Плісак, Л.О. Нетребчук // *Економіка і суспільство*. — 2016. — № 4. — С. 312—318; Ушакова О.А. Розвиток операцій з платіжними картками в банках України / О.А. Ушакова // *Молодий вчений*. — 2021. — № 7. — С. 128—133; Харченко В.В. Статистичний аналіз ринку банківських платіжних карток в Україні у контексті країн із розвинутими картковими ринками / В.В. Харченко, Р.О. Капралов // *Вісник НБУ*. — 2010. — № 5. — С. 44—52.

Метою пропонованої статті є дослідження теоретичних і практичних аспектів та оцінювання сучасного стану розвитку ринку платіжних карток в Україні.

Розвиток ринку платіжних карток суттєво впливає на загальні економічні процеси в країні. Насамперед він створює підґрунтя для зниження рівня витрат, пов'язаних з обслуговуванням грошового обігу, стимулює сферу роздрібних банківських послуг (передусім у сфері споживчого кредитування) та дозволяє значно збільшити обсяги залучення грошових коштів банками, що, відповідно, збільшує їх кредитні можливості. А це, у свою чергу, сприяє підвищенню ефективності функціонування економіки в цілому.

Багатогранність економічної природи платіжних карток та процедурна своєрідність операцій, що здійснюються за їх допомогою, обумовлює особливе місце ринку платіжних карток у системі фінансових ринків.

В економічній літературі не існує єдиного підходу до визначення поняття “ринок платіжних карток”, але спостерігається групування найбільш поширених поглядів.

Так, Р. Гартінгер, посилаючись на те, що в Україні емісія платіжних карток законодавчо закріплена винятково за банками, вважає, що в широкому розумінні ринок банківських платіжних карток слід визначати як сукупність економічних відносин, у процесі яких формуються попит і пропозиція на послуги здійснення платежів та відбувається акт їхньої купівлі-продажу у формі здійснення переказу коштів або транзакції².

У свою чергу, Н. Корецька та Д. Збирун ринок платіжних карток тлумачать як сукупність відносин, пов'язаних із процесами купівлі-продажу товарів і послуг, оплати інших зобов'язань, отримання готівки через банкомати, а також здійснення операцій за допомогою інших каналів обслуговування³.

Можна також зустріти визначення поняття, акцентоване на основних учасниках ринку, — сукупність економічних відносин між учасниками, що виникають у процесі емісії, обігу та обслуговування платіжних карт, а також акцентоване на основних операціях і послугах із картками, — ринок емісії та еквайрингу платіжних карт у рамках міжнародних і національних платіжних систем на території відповідної країни⁴.

Тож результати узагальнення підходів науковців дозволяють сформулювати таке визначення ринку: *ринок платіжних карток* — це сукупність економічних відносин, що виникають між його учасниками щодо забезпечення емісії та обігу платіжних карток і формування попиту та пропозиції на послуги, пов'язані зі здійсненням операцій з платіжними картками.

Варто виокремити суб'єкти ринку, які не мають безпосередньо угод із платіжною організацією (адміністративним органом платіжної системи), однак відіграють стрижневу роль у забезпеченні та розвитку системи без-

² Плісак Т.О. Ринок платіжних карток: сутність, властивості та показники розвитку / Т.О. Плісак, Л.О. Нетребчук // Економіка і суспільство. — 2016. — № 4. — С. 312—318.

³ Корецька Н.І. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки / Н.І. Корецька, Д.В. Збирун // Сучасний науковий вісник. — 2016. — № 1. — С. 78—83.

⁴ Коць О.О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні / О.О. Коць, В.В. Гоменюк // Економіка і суспільство. — 2018. — № 15. — С. 671—678.

готівкових розрахунків. Деякі фахівці справедливо підкреслюють роль центрального банку в цих процесах. Отже, суб'єктами карткового ринку є:

- держатель платіжної карти;
- банк-еквайр;
- процесинговий центр;
- банк-емітент;
- торговельна точка обслуговування;
- розрахунковий банк;
- центральний банк.

Місце ринку платіжних карток в економічному просторі розкривається через його функції:

- забезпечення системи безготівкових розрахунків на основі платіжних інструментів, зокрема платіжних карток;
- збільшення інвестиційних можливостей банківської системи через залучення коштів населення на банківські рахунки;
- зменшення кількості зловживань у сфері економіки;
- удосконалення грошового обігу через зменшення готівкових платежів поза банками;
- розширення послуг на роздрібному сегменті банківських послуг, зокрема надання кредитів населенню в досконалішій формі;
- збільшення надходжень до державного і місцевих бюджетів від оподаткування суб'єктів господарювання та фізичних осіб⁵.

Зрештою особливе місце карткового ринку в економічному просторі України визначається вагомістю тих подій, які на ньому відбуваються. До характеристик високорозвинутого ринку карток, на думку В. Харченка та Р. Капралова⁶, слід віднести такі:

- 1) досить велика кількість емітентів різних типів;
- 2) досить велика кількість еквайрів різних типів;
- 3) великі обсяги емісії карток в абсолютному та відносному (у розрахунку на 1 тис. населення) вираженні;
- 4) наявність на ринку різних видів карток;
- 5) наявність на ринку карток на різній технологічній основі;
- 6) висока щільність мережі пристроїв самообслуговування;
- 7) розвинута торговельно-сервісна інфраструктура обслуговування карток;
- 8) велика частка платіжних транзакцій (за кількістю та вартістю);
- 9) велика частка платежів картками (за кількістю та величиною транзакцій).

Вітчизняний же ринок платіжних карток більшість науковців відносять до "того, що розвивається". Сучасний етап розвитку карткового ринку перебуває на шляху інтенсивного технологічного переозброєння. Більшою

⁵ Корецька Н.І. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки / Н.І. Корецька, Д.В. Збирун // Сучасний науковий вісник. — 2016. — № 1. — С. 78—83.

⁶ Харченко В.Б. Статистичний аналіз ринку банківських платіжних карток в Україні у контексті країн із розвинутими картковими ринками / В.Б. Харченко, Р.О. Капралов // Вісник НБУ. — 2010. — № 5. — С. 44—52.

мірою це стосуються банків — учасників Міжнародної платіжної системи, адже у МПС відбувається процес технологічної модернізації і переходу від платіжних карток з магнітною смугою на новий стандарт — платіжної картки із вбудованим чіпом. Цей процес потребує технологічного переоснащення термінальної інфраструктури, зокрема забезпечення її здатності обслуговувати картки нового стандарту. Заходи, спрямовані на перехід на чіп-емісію та чіп-еквайринг, є досить витратними, і не кожен банк може швидко їх запровадити.

Розглянемо основні показники розвитку ринку платіжних карток в Україні за період 2017—2021 рр. (табл. 1).

Таблиця 1. Основні показники ринку платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки*

Дані станом на 1 січня	Банки — учасники карткових платіжних систем	Емітовані платіжні картки в обігу, млн шт.	Активні платіжні картки, млн шт.			Банкомати, тис. шт.	POS-термінали, тис. шт.	
			Усього	Безконтактні	Токенізовані		Усього	Безконтактні
2018	77	59,9	34,9	2,7	—	18,6	232,1	162,9
2019	73	59,4	36,9	4,0	—	20,0	279,0	221,5
2020	70	68,9	42,2	8,6	2,5	19,5	333,8	302,1
2021	70	73,4	40,4	13,2	3,9	18,8	375,0	325,9
2022	68	89,1	46,3	20,0	6,7	18,5	426,5	393,7

* Джерело: складено за статистичними даними офіційного сайту НБУ: bank.gov.ua.

Для більш наочного відображення динаміки даних, наведених у табл. 1, можемо подати цю інформацію у вигляді діаграм (рис. 1—2) та проаналізувати її за допомогою показників динаміки (табл. 2).

Дані на рис. 1 показують, що кількість емітованих платіжних карток в обігу зменшилась за 2018 р. на 0,5 млн шт., проте з початку 2019 р. та до кінця досліджуваного періоду цей показник демонстрував постійну тенденцію до збільшення і станом на 1 січня 2022 р. зріс на 29,2 млн шт. порівняно зі значенням початку 2018 р. Це вказує на те, що можливості екстенсивного розвитку ринку банківських платіжних карток вичерпані. Подальше збільшення емісії карт не є результативним, про що свідчить показник кількості активних платіжних карток.

Кількість активних платіжних карток демонструвала тенденцію до збільшення протягом 2017—2019 рр. і, попри зменшення цього показника у 2020 р., досягла найбільшого значення 46,3 млн шт. у 2021 р. Тож загалом кількість активних карток зросла на 11,4 млн шт., що є, безумовно, позитивним результатом і свідчить про збільшення використання платіжних карток їх власниками та посилення довіри населення до карток як до інструменту платежу. Спостерігається постійне та значне зростання кількості безконтактних і токенизованих платіжних карток, що вказує на підвищення рівня технічного оснащення ринку платіжних карток в Україні.

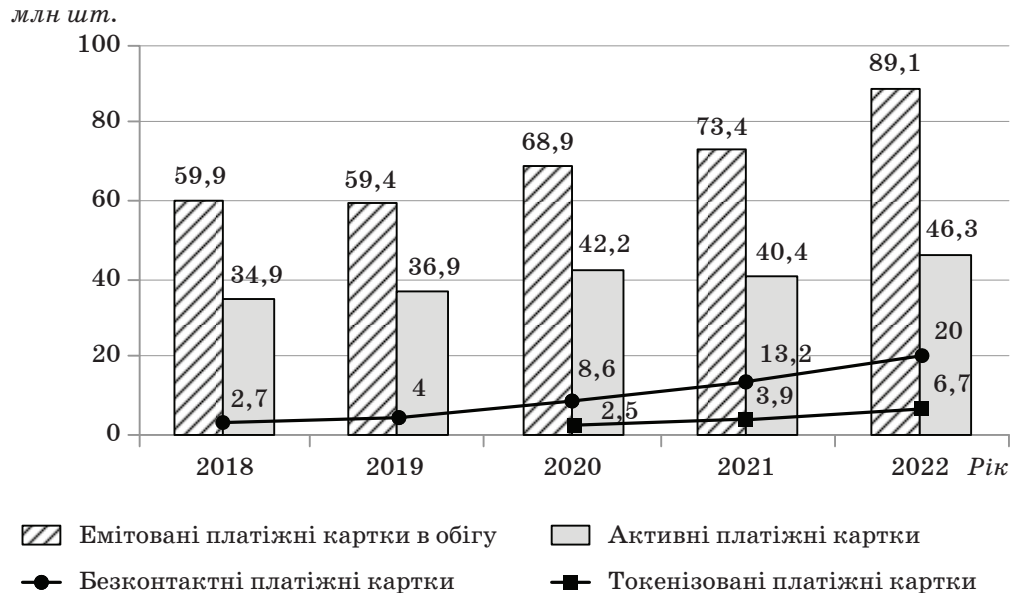

Рис. 1. Динаміка емісії та використання платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки станом на 1 січня

Динаміку інфраструктури ринку платіжних карток в Україні за 2017—2021 рр. демонструє рис. 2. Діаграма свідчить, що за 2019 р. кількість банкоматів зросла на 0,4 тис. шт. і досягла найбільшого значення за весь аналізований період — 20,0 тис. шт. Проте надалі спостерігається постійна тенденція до зменшення, і на 1 січня 2022 р. кількість банкоматів становила 18,5 тис. шт.

Також можна побачити значне постійне зростання кількості POS-терміналів, зокрема безконтактних. За весь досліджуваний період кількість POS-терміналів зросла на 194,4 тис. шт., а безконтактних — на 230,8 тис. шт. Таким чином банки стимулюють зростання проведення населенням безготівкових операцій та зменшення операцій зі зняття готівки.

Усі наведені вище висновки підтверджують розрахунки показників динаміки, що містяться у табл. 2.

Ці розрахунки засвідчують факт незначного зменшення кількості емітованих платіжних карток в обігу у 2018 р. на 0,83 % та загальне збільшення показника за весь період на 48,75 %. Спостерігається тенденція до зменшення кількості банкоматів за 2019—2021 рр., про що свідчать від'ємні показники абсолютного відхилення та темпів приросту. Значно зросли показники кількості токенизованих карток (на 168 %) та безконтактних POS-терміналів (на 141,68 %). Кількість безконтактних платіжних карток зросла на 640,74 %, що є найбільшим значенням темпу приросту серед розрахованих.

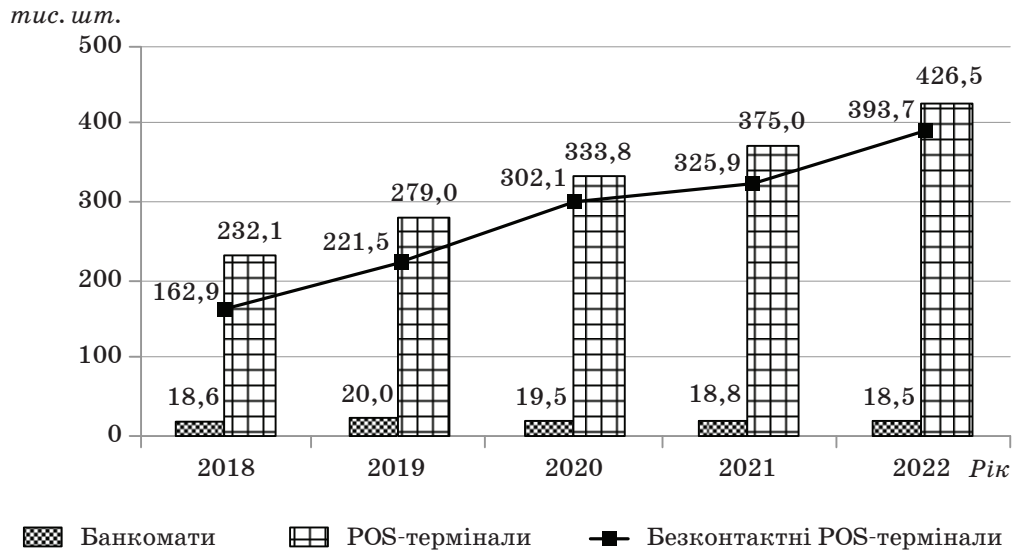

Рис. 2. Динаміка інфраструктури ринку платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки станом на 1 січня

Таблиця 2. Динаміка основних показників ринку платіжних карток в Україні за 2018—2021 роки

Показник	01.01.2019		01.01.2020		01.01.2021		01.01.2022		Період 2018—2021 рр.	
	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
Емітовані платіжні картки в обігу, млн шт.	-0,5	-0,83	9,5	15,99	4,5	6,53	15,7	21,39	29,2	48,75
Активні платіжні картки, млн шт.	2	5,73	5,3	14,36	-1,8	-4,27	5,9	14,60	11,4	32,66
Безконтактні, млн шт.	1,3	48,15	4,6	115,0	4,6	53,49	6,8	51,52	17,3	640,74

Закінчення табл. 2

Показник	01.01.2019		01.01.2020		01.01.2021		01.01.2022		Період 2018—2021 рр.	
	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
Токенізовані, млн шт.	—	—	—	—	1,4	56,00	2,8	71,79	4,2	168,0
Банкомати, тис. шт.	1,4	7,53	-0,5	-2,50	-0,7	-3,59	-0,3	-1,60	-0,1	-0,54
POS-термінали, тис. шт.	46,9	20,21	54,8	19,64	41,2	12,34	51,5	13,73	194,4	83,76
Безконтактні POS-термінали, тис. шт.	58,6	35,97	80,6	36,39	23,8	7,88	67,8	20,80	230,8	141,68

Проаналізуємо обсяги та кількість операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 рр. (табл. 3).

Таблиця 3. Обсяги та кількість операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки

Дані станом на 1 січня	Обсяги операцій, млрд грн			Кількість операцій, млн шт.		
	Усього	Безготівкові операції	Отримання готівки	Усього	Безготівкові операції	Отримання готівки
2018	2124,7	835,0	1289,7	3091,7	2311,3	780,4
2019	2876,5	1297,4	1579,1	3915,5	3073,2	842,3
2020	3576,7	1798,3	1778,4	5057,3	4167,1	890,2
2021	3957,3	2208,7	1748,6	5997,1	5211,2	786,0
2022	5091,7	3099,1	1992,6	7817,1	7039,9	777,2

Для наочнішого відображення динаміки структури обсягів та кількості операцій подамо цю інформацію у вигляді діаграм (рис. 3—4) та проаналізуємо її за допомогою показників динаміки (табл. 4).

З рис. 3 можна зробити висновок про постійне збільшення частки безготівкових операцій у загальному обсязі операцій із використанням пла-

тіжних карток протягом усього досліджуваного періоду: станом на 1 січня 2018 р. частка безготівкових операцій становила 39,3 %, тобто держателі карток надавали перевагу триманню грошей у формі готівки, проте за чотири роки ситуація змінилася — більша сума коштів була задіяна у безготівкових операціях (частка — 60,87 %). Це свідчить про зростання прозорості національної економіки, підвищення зручності використання банківських платіжних карток для безготівкових розрахунків шляхом розширення платіжної інфраструктури.

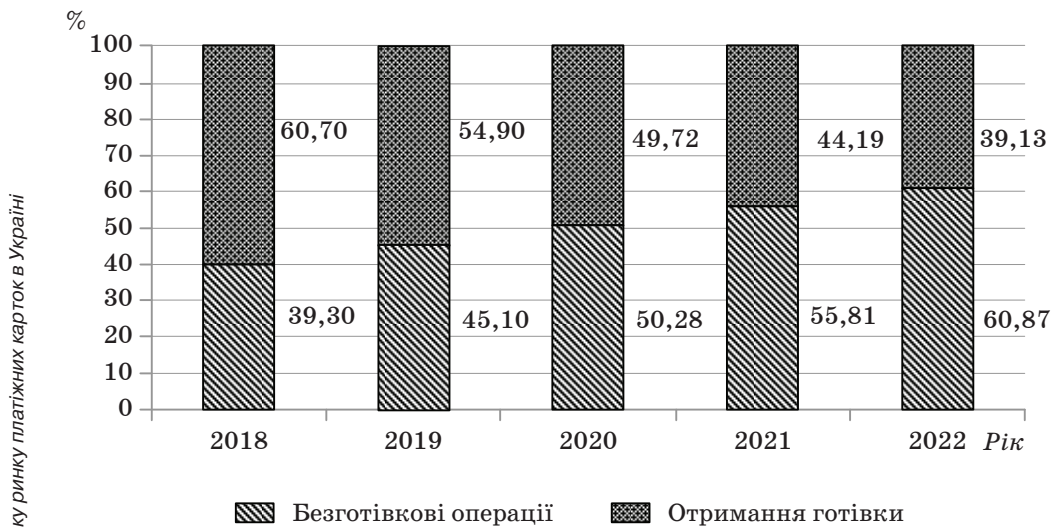

Рис. 3. Динаміка структури обсягів операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки станом на 1 січня

Динаміка зміни структури кількості операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 рр. зображена на рис. 4.

Цей рисунок демонструє, що протягом усього досліджуваного періоду частка безготівкових операцій завжди переважала. Найбільшою вона була 2021 р. — 90,06 %. Кількість операцій з отримання готівки скорочувалася, що також свідчить про зростання використання платіжних карток їхніми власниками та посилення довіри населення до карток як до інструменту платежу.

Розраховані показники динаміки, наведені у табл. 4, підтверджують такі висновки.

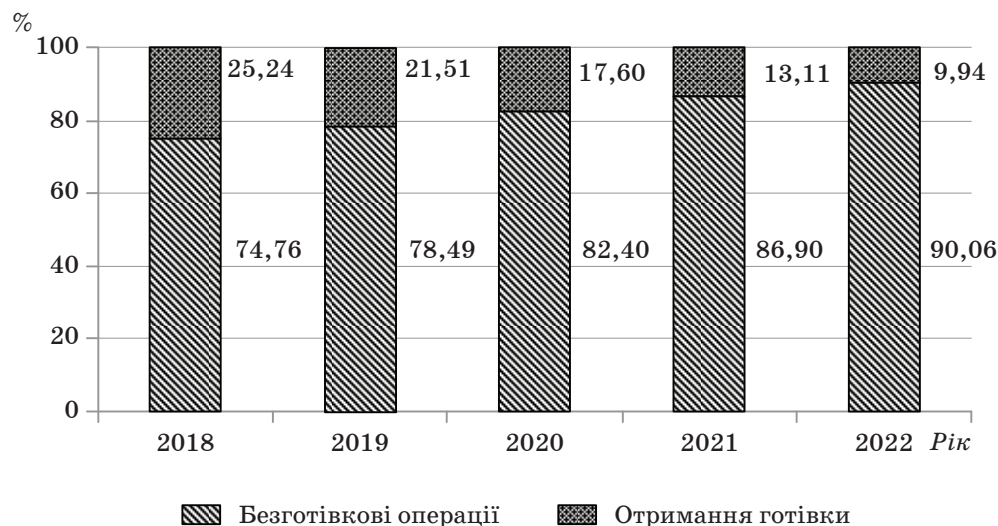

Рис. 4. Динаміка структури кількості операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки станом на 1 січня

Таблиця 4. Показники динаміки обсягів та кількості операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2018—2021 роки

Показник	Станом на 1 січня							
	2019		2020		2021		2022	
	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %
Обсяги операцій, млрд грн								
Усього	751,8	35,38	700,2	24,34	380,6	10,64	1134,4	28,67
Безготівкові операції	462,4	55,38	500,9	38,61	410,4	22,82	890,4	40,31
Отримання готівки	289,4	22,44	199,3	12,62	-29,8	-1,68	244	13,95
Кількість операцій, млн шт.								
Усього	823,8	26,65	1141,8	29,16	939,8	18,58	1820	30,35
Безготівкові операції	761,9	32,96	1093,9	35,59	1044,1	25,06	1828,7	35,09
Отримання готівки	61,9	7,93	47,9	5,69	-104,2	-11,71	-8,8	-1,12

Отже, протягом усього досліджуваного періоду можна спостерігати постійне зростання обсягів та кількості безготівкових операцій, проведених із використанням платіжних карток. Найбільший темп приросту за обсягами був у 2018 р. — 55,38 %, а за кількістю — у 2019 р.: 35,59 %.

Водночас обсяги та кількість операцій зі зняття готівки за 2018—2019 рр. також збільшувалися, попри зменшення частки у структурі, проте з 2020 р. розраховані показники динаміки є від’ємними та свідчать про зменшення суми і кількості операцій з отримання готівки.

Розглянемо дані про розподіл безготівкових операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 рр. (табл. 5).

Для детальнішого аналізу розрахуємо показники динаміки за даними табл. 5. Результати розрахунків наведені у табл. 6.

За обсягами операцій найбільшу частку на початку досліджуваного періоду займали операції в Інтернеті — 38,8 %, проте у наступні роки, незважаючи на позитивні показники абсолютного відхилення та темпів приросту, зміни у структурі були від’ємними — частка скоротилась до 27,1 %. Це пояснюється тим, що протягом аналізованого періоду значно зросли обсяги операцій з переказів із картки на картку, які мають переважно найбільші показники темпів приросту. Найбільше ці операції зросли у 2021 р. — на 1309,2 млрд грн, або 138,5 %. Найменшою була частка операцій у пристроях самообслуговування — у 2017 р. вона становила 2,9 %, а надалі, попри збільшення показника протягом усього періоду, окрім 2020 р., частка постійно скорочувалась і наприкінці періоду становила 0,9 %, що пояснюється збільшенням частки безготівкових операцій, зменшенням використання готівки.

За кількістю операцій найбільшу частку на початку досліджуваного періоду займали розрахунки з використанням платіжних терміналів — 50,6 %. Попри зростання кількості операцій, їхня частка зменшувалась протягом 2019—2020 рр., проте 2021 р. зросла до 52,4 %, що є найбільшим значенням за весь досліджуваний період. На другому місці за значенням є операції в Інтернеті — найбільшою була їхня частка у 2017 р.: 41 %, проте, незважаючи на збільшення самого показника, частка скоротилась до 34,1 %. Постійну тенденцію до збільшення демонструють операції з переказів з картки на картку: кількість операцій зросла на 752,4 млн, або на 531,36 %, а частка в структурі збільшилась на 6,6 %. Найменшу частку також займають операції у пристроях самообслуговування, вони скоротилися з 2,3 % у 2017 р. до 0,8 % у 2021 р., попри позитивні значення абсолютного відхилення та темпів приросту.

Проаналізуємо кількість платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2018—2021 рр. (табл. 7).

Таблиця 5. Розподіл безготівкових операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки

Показник	Станом на 1 січня									
	2018		2019		2020		2021		2022	
	млрд грн/ млн шт.	%	млрд грн/ млн шт.	%	млрд грн/ млн шт.	%	млрд грн/ млн шт.	%	млрд грн/ млн шт.	%
Обсяги операцій, млрд грн										
Перекази з карток на картку	220,1	26,4	465,0	35,8	762,6	42,0	945,0	42,8	1352,0	43,6
Операції у мережі Інтернет	324,3	38,8	422,9	32,6	489,6	27,0	641,6	29,1	839,9	27,1
Розрахунки з використанням платіжних терміналів	266,7	31,9	380,7	29,3	513,4	29,0	595,1	26,9	878,7	28,4
Операції у пристроях самообслуговування	23,8	2,9	28,8	2,2	32,7	2,0	27,0	1,2	28,5	0,9
Усього	835,0	100,0	1297,4	100,0	1798,3	100,0	2208,7	100,0	3099,1	100,0
Кількість операцій, млн шт.										
Перекази з карток на картку	141,6	6,1	269,9	8,8	473,8	11,0	654,4	12,6	894,0	12,7
Операції у мережі Інтернет	947,5	41,0	1171,0	38,1	1494,5	36,0	1900,8	36,5	2401,4	34,1
Розрахунки з використанням платіжних терміналів	1168,2	50,6	1572,9	51,2	2133,2	51,0	2597,4	49,8	3686,0	52,4
Операції у пристроях самообслуговування	53,3	2,3	59,1	1,9	65,6	2,0	58,6	1,1	58,5	0,8
Усього	2311,3	100,0	3073,2	100,0	4167,1	100,0	5211,2	100,0	7039,9	100,0

О. Колодізев, Д. Геріч. Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні

О. Колодізев, Д. Геріч. Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні

Таблиця 6. Показники динаміки розподілу безготівкових операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2018—2021 роки

Показник	Станом на 1 січня											
	2019			2020			2021			2022		
	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %
Обсяги операцій, млрд грн												
Перекази з картки на картку	244,9	111,3	9,4	297,6	64,0	6,2	182,4	23,9	0,8	1309,2	138,5	0,8
Операції у мережі Інтернет	98,6	30,4	-6,2	66,7	15,8	-5,6	152,0	31,0	2,1	810,8	126,4	-2,0
Розрахунки з використанням платіжних терміналів	114,0	42,7	-2,6	132,7	34,9	-0,3	81,7	15,9	-2,1	851,8	143,1	1,5
Операції у пристроях самообслуговування	5,0	21,0	-0,7	3,9	13,5	-0,2	-5,7	-17,4	-0,8	27,3	101,1	-0,3
Кількість операцій, млн шт.												
Перекази з картки на картку	128,3	90,6	2,7	203,9	75,5	2,2	180,6	38,1	1,6	881,4	134,7	0,1
Операції у мережі Інтернет	223,5	23,6	-2,9	323,5	27,6	-2,1	406,3	27,2	0,5	2364,9	124,4	-2,4
Розрахунки з використанням платіжних терміналів	404,7	34,6	0,6	560,3	35,6	-0,2	464,2	21,8	-1,2	3636,2	140,0	2,6
Операції у пристроях самообслуговування	5,8	10,9	-0,4	6,5	11,0	0,1	-7,0	-10,7	-0,9	57,4	98,0	-0,3

Таблиця 7. Кількість платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2018—2021 роки

Дані станом на 1 січня	MasterCard		VISA		ПРОСТІР		Інші
	Кількість, млн шт.	Частка, %	Кількість, млн шт.	Частка, %	Кількість, млн шт.	Частка, %	
2019	26,0	70,3	10,5	28,5	0,5	1,2	менше 0,1
2020	47,2	68,5	21,0	30,5	0,6	1,0	менше 0,1
2021	47,6	64,8	25,2	34,4	0,6	0,8	менше 0,1
2022	50,7	56,9	37,8	42,4	0,6	0,7	менше 0,1

Дані табл. 7 свідчать про те, що найбільшу частку серед платіжних карток в обігу займають картки платіжної системи MasterCard, а найменшу — ПРОСТІР та інші. Розрахуємо показники динаміки кількості платіжних карток у розрізі платіжних систем для більш наочного відображення змін у структурі (табл. 8).

Таблиця 8. Показники динаміки кількості платіжних карток у розрізі платіжних систем в Україні за 2019—2022 роки

Показник	Станом на 1 січня								
	2020			2021			2022		
	Абсолютне відхилення, млн шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення, млн шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %	Абсолютне відхилення, млн шт.	Темп приросту, %	Зміни у структурі, %
MasterCard	21,2	81,54	-1,8	0,4	0,85	-3,7	3,1	6,51	-7,9
VISA	10,5	100,00	2,0	4,2	20,00	3,9	12,6	50,00	8,0
ПРОСТІР	0,1	20,00	-0,2	0	0	-0,2	0	0	-0,1

За проведеними розрахунками можна зробити висновок, що, попри постійне збільшення кількості карток платіжної системи MasterCard, про що свідчать позитивні показники абсолютного відхилення та темпів приросту протягом усього аналізованого періоду, частка цих карток у загальній кількості постійно зменшувалася — з 70,3 % у 2018 р. до 56,9 % у 2021-му. Це пов'язано зі значним зростанням кількості карток платіжної системи VISA. Лише 2019 р. вони мали темп приросту 100 %, а загалом їхня кількість зросла на 27,3 млн шт., або 260 %. Картки платіжної системи ПРОСТІР зросли на 0,1 млн шт. у 2019 р., проте надалі їхня кількість не перевищувала значення у 0,6 млн шт., тому їхня частка протягом усього досліджуваного періоду демонструвала тенденцію до зменшення.

За 2021 р. інфраструктура приймання карток НПС “ПРОСТІР” розширилася.

Розрахунки картками НПС “ПРОСТІР” тепер можна здійснити у 417 тис. торговельних платіжних терміналах України, що становить 98 % від загальної кількості терміналів України. 95 % торговців у сфері електронної комерції також приймають до оплати картки НПС “ПРОСТІР”.

Станом на кінець 2021 р. кількість банкоматів, що приймали платіжні картки НПС “ПРОСТІР”, становила 16,3 тис. шт. (88 % від загальної кількості банкоматів України).

2021 р. розширили можливість здійснення переказів із картки на картку (P2P-перекази). Цей функціонал реалізовано платіжними сервіс-провайдерами (Portmone, Easyway, Ipay, Platon), учасниками НПС “ПРОСТІР” — власниками сервісу P2P-еквайрингу (АТ “Ощадбанк”, АТ “Райффайзен Банк”, АТ “Укрпошта” та ін.) та процесинговими центрами.

2021 р. також зросла мережа поповнення готівкою карток НПС “ПРОСТІР”. Станом на кінець 2021 р. картку НПС “ПРОСТІР” можна поповнити у терміналах самообслуговування мереж IBOX, Sistema, мережі банку-партнера сервісу Monexo та в терміналах АТ “Укрпошта”.

Протягом 2021 р. розширено можливості для здійснення емісії карток НПС “ПРОСТІР” для банків, які користуються послугами процесингових центрів: АТ “ПУМБ”, ТОВ “ПРОКАРД” та ТОВ “ТАС ЛІНК”. Зокрема, процесинговими центрами АТ “ПУМБ” та ТОВ “ПРОКАРД” реалізовано можливість здійснення емісії карток НПС “ПРОСТІР” із магнітною смугою, а процесинговим центром ТОВ “ТАС ЛІНК” — емісії карток із дуальним (безконтактним) чипом.

Станом на кінець 2021 р. загальна кількість платіжних карток НПС “ПРОСТІР”, емітованих банками — учасниками системи, становила 581 тис. шт., із них 61 % — активні платіжні картки (або 351 тис. шт.).

За підсумками 2021 р. загальний обсяг операцій із використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” становив 29,9 млрд грн, що на 3,9 млрд грн (15 %) більше, ніж 2020 р. Кількість операцій із використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” також зросла на 1,2 млн шт. (11 %) і на кінець 2021 р. становила 12,2 млн шт.

Обсяг безготівкових операцій з використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” за підсумками 2021 р. збільшився майже вдвічі порівняно з 2020 р. Водночас частка за обсягом безготівкових операцій у загальному обсязі операцій з використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” на кінець 2021 р. становила 26 %, а на кінець 2020 р. — 16 % (за рік частка безготівкових розрахунків зросла на 10 в. п.). Частка від кількості безготівкових розрахунків у загальній кількості операцій з використанням карток НПС “ПРОСТІР” на кінець 2021 р. також зросла до 54 %, що на 9 в. п. більше, ніж у попередньому році. В останні роки спостерігається стрімке зростання безготівкових розрахунків, що свідчить про зміну поведінки держателів платіжних карток НПС “ПРОСТІР” та частіше використання карток як засобів платежу.

2021 р. 68 % від загальної кількості операцій з використанням платіжних карток НПС “ПРОСТІР” здійснювалися у власній мережі банків — емітентів системи (2020 р. — 69 %). Кількість міжбанківських операцій, оброблених Центральним маршрутизатором НПС “ПРОСТІР” за 2021 р., становила 3961 тис. шт., що на 16 % більше, ніж попереднього року. Їхній обсяг становив 1852 млн грн, що на 3 % більше, ніж 2020 р. Збільшенню обсягів та кількості операцій сприяло розширення мережі користування картками НПС “ПРОСТІР” і, як наслідок, частіше використання карток держателями для щоденних розрахунків.

Одним із пріоритетних напрямів розвитку НПС “ПРОСТІР” також є підвищення рівня захисту транзакцій в Інтернеті. 2021 р. завершили технічне впровадження системи Directory Server на рівні Центрального маршрутизатора НПС “ПРОСТІР”, яка підтримує технологію 3D Secure версії 2.2.0 (EMV 3D Secure), та її сертифікацію в міжнародній організації EMVCo, а також розробили технічну документацію для підключення учасників НПС “ПРОСТІР” та процесингових центрів⁷.

Як відомо, для кожного банку велике значення має банківське зовнішнє середовище. Саме воно визначає місце власників і керівництво банку на ринку банківських послуг, впливає на стратегію і тактику діяльності, а також на напрями розвитку. Ступінь впливу зовнішнього середовища на діяльність банку визначається через вивчення потенційних макроекономічних можливостей розвитку карткового ринку в країні та визначення вагомості кожного його чинника.

Наприклад, заходи державної підтримки розвитку національних карткових платіжних систем, запровадження змін до нормативно-правових актів, які заохочували б суб’єктів до застосування платіжних карток, позитивно впливали на розвиток карткового бізнесу банку.

Оскільки здебільшого банк не в змозі вплинути на характер дії зовнішнього середовища, головним завданням лишається вироблення стратегії, спрямованої на оптимізацію негативних наслідків, які можуть виникнути в разі несприятливої ситуації на ринку платіжних карток у країні.

Неврахування впливу зовнішніх чинників під час проведення економічного аналізу банків суттєво обмежує можливості підвищення ефективності їх діяльності й може призвести до погіршення репутації та іміджу банку⁸.

Операції з емісії платіжних карток є однією зі складових діяльності банку на картковому ринку. Проте кількість емітованих карток у нашій країні не може бути абсолютним показником розвитку ринку, оскільки багато карток залишаються не задіяними або за ними проводиться незначна кількість операцій. Більше того, до одного карткового рахунку можуть бути прив’язані кілька карток.

⁷ Річний звіт Національного банку України за 2021 рік [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2021-rik>.

⁸ Невідома Л.О. Оцінка діяльності банку на ринку платіжних карток / Л.О. Невідома, О.В. Марченко // Молодий вчений. — 2017. — № 5. — С. 680—684.

Нині на вітчизняному ринку спостерігається тенденція до поступового зниження темпів емісії платіжних карток і поживлення інтересу до розгортання інфраструктури їхнього обслуговування.

Водночас якість карткового портфеля банку оцінюється на основі розрахунку частки платіжних карток з активним статусом, обсягів залучених коштів на карткові рахунки, стану кредитної заборгованості тощо⁹.

Тож проаналізуємо стан ринку платіжних карток в Україні за допомогою коефіцієнтів, наведених у табл. 9.

Таблиця 9. Показники оцінювання операцій з платіжними картками та стану ринку платіжних карток

Показник	Алгоритм розрахунку показника
Активність платіжної картки	$\frac{\text{Загальна кількість операцій із використанням карток}}{\text{Кількість активних платіжних карток}}$
Середня сума операції за 1 картою	$\frac{\text{Загальна сума операцій із використанням карток}}{\text{Кількість активних платіжних карток}}$
Частка активних карток у загальному обсязі	$\frac{\text{Кількість активних платіжних карток}}{\text{Загальна кількість платіжних карток в обігу}}$
Кількість емітованих платіжних карток на 1 особу	$\frac{\text{Загальна кількість платіжних карток в обігу}}{\text{Чисельність населення}}$
Середній обсяг емісії карток в розрахунку на 1 банк	$\frac{\text{Загальна кількість платіжних карток в обігу}}{\text{Кількість банків — членів карткових платіжних систем}}$
Коефіцієнт використання карток як інструменту безготівкових розрахунків	$\frac{\text{Обсяги безготівкових операцій}}{\text{Обсяги операцій з отримання готівки}}$
Середній розмір безготівкових операцій	$\frac{\text{Сума операцій із безготівкових платежів}}{\text{Кількість операцій із безготівкових платежів}}$
Середній розмір операцій зі зняття готівки	$\frac{\text{Сума операцій з отримання готівки}}{\text{Кількість операцій з отримання готівки}}$
Середня сума безготівкових операцій за розподілом	$\frac{\text{Сума безготівкових операцій за розподілом}}{\text{Кількість безготівкових операцій за розподілом}}$

О. Колодізев, Д. Геріч. Аналіз сучасних тенденцій розвитку ринку платіжних карток в Україні

⁹ Ушакова О.А. Розвиток операцій з платіжними картками в банках України / О.А. Ушакова // Молодий вчений. — 2021. — № 7. — С. 128—133.

Закінчення табл. 9

Показник	Алгоритм розрахунку показника
Кількість банкоматів на 1 млн осіб	$\frac{\text{Кількість банкоматів}}{\text{Чисельність населення}}$
Кількість POS-терміналів на 1 млн осіб	$\frac{\text{Кількість POS-терміналів}}{\text{Чисельність населення}}$

За допомогою наведених показників можна оцінити ступінь розвитку ринку платіжних карток та операцій з їх використанням¹⁰.

Вони дають змогу оцінити масштаб ринку та характеризують активність банків на ринку платіжних карток; визначають ступінь поширення платіжних карток у фінансовому просторі країни; дають змогу оцінити розвиток інфраструктури ринку платіжних карток, передусім технічної.

За даними, сформованими у табл. 1, розрахуємо показники, наведені у табл. 9, щоб оцінити ступінь розвитку ринку платіжних карток та операцій із використанням платіжних карток в Україні за 2017—2021 рр. Результати розрахунків наведені у табл. 10.

Таблиця 10. Результати розрахунків показників оцінювання операцій з платіжними картками та стану ринку платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Активність платіжної картки	88,59	106,11	119,84	148,44	168,84
Середня сума операцій за 1 картою, тис. грн	60,880	77,954	84,756	97,953	109,972
Частка активних карток у загальному обсязі	0,583	0,621	0,612	0,550	0,520
Кількість емітованих платіжних карток на 1 особу, шт.	1,413	1,409	1,644	1,765	2,164
Середній обсяг емісії карток в розрахунку на 1 банк, тис. шт.	777,922	813,699	984,286	1 048,571	1 310,294
Коефіцієнт використання карток як інструменту безготівкових розрахунків	0,647	0,822	1,011	1,263	1,555
Середній розмір безготівкових операцій, грн	361,27	422,17	431,55	423,84	440,22

¹⁰ Плісак Т.О. Ринок платіжних карток: сутність, властивості та показники розвитку / Т.О. Плісак, Л.О. Нетребчук // Економіка і суспільство. — 2016. — № 4. — С. 312—318.

Закінчення табл. 10

Показник	2017	2018	2019	2020	2021
Середній розмір операцій зі зняття готівки, грн	1 652,61	1 874,75	1 997,75	2 224,68	2 563,82
Середня сума безготівкових операцій за розподілом:					
Перекази з картки на картку, грн	1 554,38	1 722,86	1 609,54	1 444,07	1 512,30
Операції у мережі Інтернет, грн	342,27	361,14	327,60	337,54	349,75
Розрахунки з використанням платіжних терміналів, грн	228,30	242,04	240,67	229,11	238,39
Операції у пристроях платіжних терміналів, грн	446,53	487,31	498,48	460,75	487,18
Кількість банкоматів на 1 млн осіб, шт.	438,82	474,46	465,37	452,05	449,39
Кількість POS-терміналів на 1 млн осіб, шт.	5 475,81	6 618,71	7 966,13	9 016,95	10 360,16

Значущим показником є активність платіжної картки, яка демонструє кількість операцій, що здійснюються за однією картою. Показник активності платіжної картки у 2017 р. в Україні становив 88,59 — стільки протягом року в середньому за однією картою відбувається операцій. Протягом усього досліджуваного періоду цей показник демонстрував тенденцію до збільшення і 2021 р. вже мав значення 168,84 операції.

Задовільним нині є значення у 9—12 транзакцій протягом місяця. Крім цього, важливо, щоб у цей показник входили різні типи операцій. Отже, у 2017 р. у середньому за однією картою протягом місяця відбувалось 7,38 операції, проте у 2021 р. — 14,07 операції, що навіть перевищує оптимальне значення і підтверджує сформовані у підрозділі 2.1 висновки про збільшення використання платіжних карток їх держателями та посилення довіри населення до карток як до інструменту платежу.

Про це свідчить також зростання показника середньої суми операцій за 1 картою, яка зросла за аналізований період з 60,88 тис. грн до 109,97 тис. грн.

Ці показники також доцільно розраховувати за операціями конкретного банку, що дасть можливість порівняти активність картки банку з середніми показниками на ринку України.

Показник кількості карток на 1 особу менше за 1 говорить про те, що ринок перебуває на стадії розвитку. У розвинених країнах показник становить 1—3. Найменше розраховане значення цього показника в Україні за досліджуваний період — 1,409 шт. у 2019 р., а найбільше — 2,164 шт. у 2021 р., що підтверджує схильність населення до використання такого платіжного інструменту.

Однак цей показник може не відображати реального стану, оскільки часто банки пропонують клієнтам по кілька карток під одну банківську послугу і більшість із цих карток є неактивними. Саме тому важливо визначати частку активних карток, тобто таких, за якими була здійснена хоча б одна видаткова операція за останні три місяці¹¹ (рис. 5).

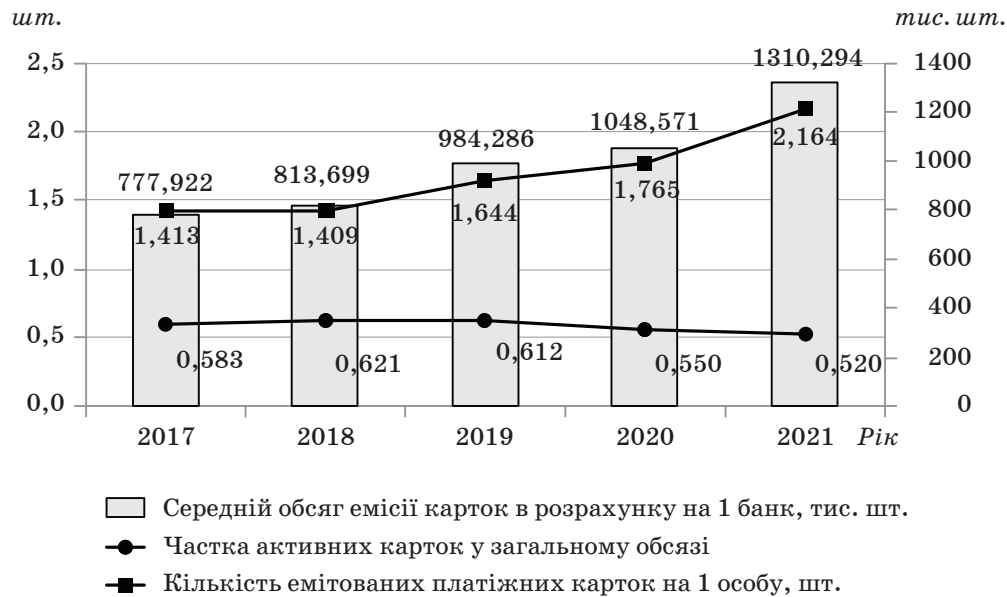

Рис. 5. Динаміка показників оцінки операцій із платіжними картками та стану ринку платіжних карток в Україні за 2017—2021 роки

Результати розрахунків дають змогу зробити висновки про відносно невисокий рівень користування картками, оскільки частка активних карток протягом досліджуваного періоду становила 0,52—0,62. Тобто активними є 52—62 % від загального обсягу карток в обігу.

Водночас постійну тенденцію до збільшення демонструє показник середнього обсягу емісії карток у розрахунку на 1 банк — з 777,922 тис. шт. у 2018 р. цей показник зріс до 1310,294 тис. шт.

Необхідною умовою розвитку ринку є наближення показника співвідношення обсягів безготівкових та готівкових операцій за картками до 1 й вище, а також збільшення обсягів проведених безготівкових операцій навіть у банкоматах (рис. 6).

¹¹ Онищенко Ю.І. Оцінка рівня розвитку ринку платіжних карток в Україні / Ю.І. Оніщенко, А.А. Фаліс // Інфраструктура ринку. — 2017. — № 7. — С. 345—351.

Коефіцієнт

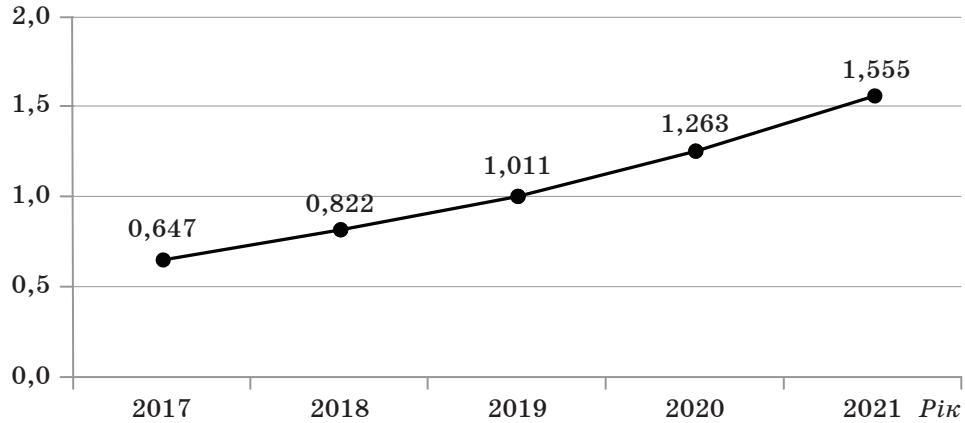

Рис. 6. Динаміка коефіцієнта використання карток як інструменту безготівкових розрахунків за період 2017—2021 років

Розраховані показники за 2017—2018 рр. були меншими за оптимальне значення. Це свідчить, що держателі карток надавали перевагу готівці й розраховувалися переважно нею. Проте протягом усього аналізованого періоду коефіцієнт демонстрував тенденцію до збільшення, і вже 2019 р. він перевищив 1, що підтверджує зростання схильності населення до використання картки як платіжного інструменту. Про це ж свідчить зростання показника середнього розміру безготівкових операцій загалом та за розподілом. Хоча й середній розмір операцій зі зняття готівки є значно більшим, проте це пояснюється кількістю здійснених операцій, яка є значно меншою за кількість здійснених безготівкових операцій за даний період.

Проаналізуємо динаміку показників інфраструктури ринку платіжних карток (рис. 7).

Дані на рис. 7 демонструють поступове зменшення показника кількості банкоматів на 1 млн осіб з 2018 р. Таким чином банки стимулюють зростання проведення населенням безготівкових операцій та зменшення операцій зі зняття готівки. Щодо кількості POS-терміналів на 1 млн осіб, то за цим показником спостерігається постійна стрімка тенденція до збільшення протягом усього періоду.

Цей показник також доцільно представити наочно за регіонами України (рис. 8)

З цього рисунка можна зробити висновок, що на більшості території України кількість POS-терміналів на 1 млн населення становить 8—11 тис. терміналів. Найвищі значення демонструють такі області, як Харківська, Київська, Запорізька, Одеська та Дніпропетровська, в яких кількість терміналів на 1 млн осіб становить понад 11 тис. шт.

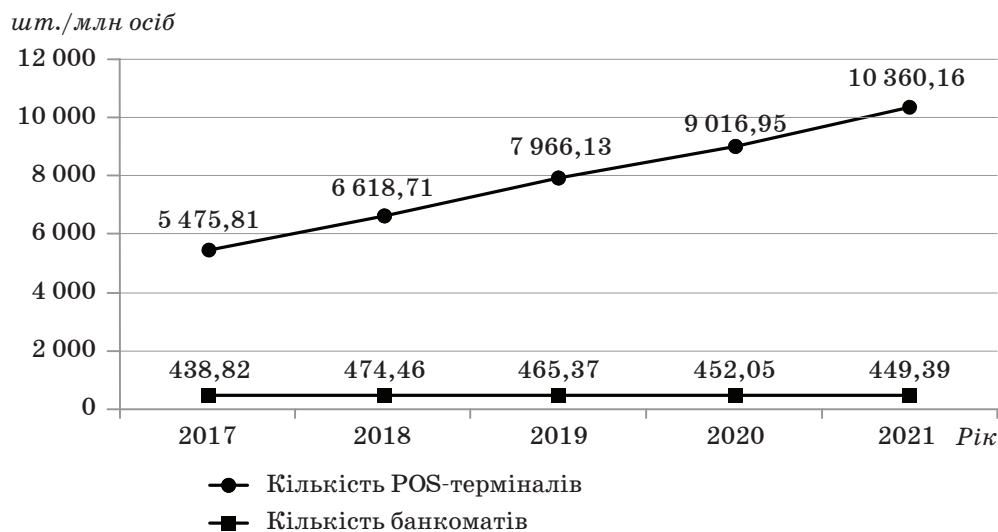

Рис. 7. Динаміка показників оцінки інфраструктури ринку платіжних карток України за 2017—2021 роки на 1 млн осіб

Рис. 8. Інфраструктура ринку платіжних карток України за регіонами за 2021 рік*

* Джерело: Офіційний сайт Національного банку України: bank.gov.ua.

Такі показники, як кількість банкоматів та POS-терміналів на 1 млн осіб, сьогодні розраховуються та надаються практично всіма країнами світу, що дозволяє їх проаналізувати як за розвиненими країнами, так і за тими країнами, що схожі за своїми економічними характеристиками до України.

Отже, розглянемо показники оцінки інфраструктури ринку платіжних карток у деяких країнах світу за 2021 р.¹² і порівняємо їх із показниками України (табл. 11).

Таблиця 11. Показники оцінки інфраструктури ринку платіжних карток у деяких країнах світу за 2021 рік

Країна	Кількість банкоматів на 1 млн осіб, шт.	Кількість POS-терміналів на 1 млн осіб, шт.
Німеччина	724,96	11 610,98
Велика Британія	786,42	34 241,53
Франція	774,09	36 646,25
Італія	757,02	38 016,53
Польща	577,49	27 169,31
Португалія	1 265,78	41 568,63
Бельгія	590,78	23 620,69
Швейцарія	760,92	39 655,17
Україна	449,39	10 360,16

Для наочнішого відображення даних, наведених у табл. 11, представимо цю інформацію у вигляді діаграми (рис. 9).

Дані рис. 9 свідчать, що найбільші показники кількості POS-терміналів на 1 млн осіб демонструють Португалія та Швейцарія: 41 568,63 та 39 655,17 терміналів відповідно.

Україна займає останню позицію зі значенням 10 360,16 терміналів, проте це значення є дуже близьким до показника Німеччини (11 610,98 терміналів).

Щодо кількості банкоматів на 1 млн осіб, то першою за значенням знову виступає Португалія — 1265,78 шт. банкоматів, друге місце посідає Велика Британія зі значенням 786,42 шт. Україна зі значенням 449,39 шт. банкоматів так само займає останню позицію. Проте це пов'язано передусім з різною чисельністю населення та його потребами у концентрації банківських автоматизованих пристроїв самообслуговування.

¹² *ATM numbers in Europe — European Association for Secure Transactions (EAST) [El. resource]. — URL: <https://www.association-secure-transactions.eu/industry-information/atm-numbers-europe>; POS Terminal numbers in Europe — European Association for Secure Transactions (EAST) [El. resource]. — URL: <https://www.association-secure-transactions.eu/industry-information/pos-terminal-numbers-europe>.*

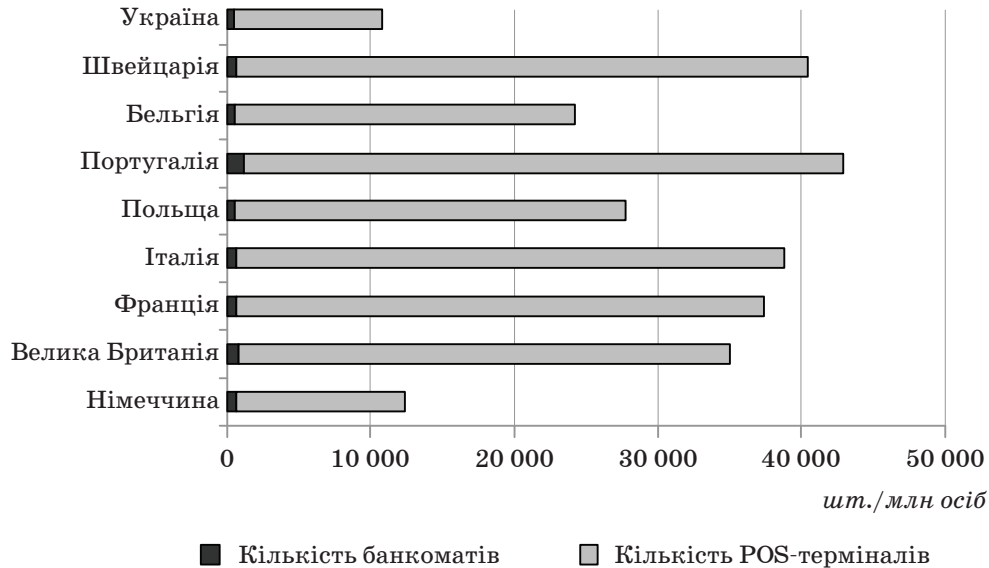

Рис. 9. Показники оцінки інфраструктури ринку платіжних карток у деяких країнах світу та в Україні за 2021 рік на 1 млн осіб

Висновки. Сьогодні ринок платіжних карток в Україні має досить стабільну динаміку розвитку. Темпи його зростання достатньо високі, що пояснюється передусім його ненасиченістю, на відміну від розвинених країн, в яких основним пріоритетом є не динаміка розвитку, а рівень технологічного оснащення та інновацій. Окрім того, в Україні повноцінному розвитку ринку заважають недостатня розвиненість інфраструктури, монополія міжнародних платіжних систем, значний рівень шахрайства, високі та часто непрозорі тарифи й комісії за картками, недостатня фінансова грамотність населення, небажання бізнесу працювати прозоро тощо.

У другій частині дослідження було проаналізовано сучасний стан ринку платіжних карток України за 2017—2021 рр. та діяльність банків України на ньому, визначено особливості та тенденції їх розвитку. Було зроблено висновок, що застарілі технологічні рішення негативно впливають на розвиток карткового бізнесу банків, що виявляється у неможливості, з одного боку, підтримувати зростання обсягів емісії та еквайрингу, з іншого — розширювати асортимент продуктового ряду. Певною мірою це позначається на іміджі банку як сучасної фінансової установи, здатної забезпечити комплекс послуг відповідно до вимог ринкового середовища.

Результати проведеного дослідження стану ринку платіжних карток України та ефективності й якості банківських операцій з платіжними картками свідчать про наявність суттєвих перешкод і в самому процесі аналізу та оцінювання — великі обсяги інформації, труднощі в доступі до вичерпної інформації: недоступність і брак деяких даних, неточність, а певною мірою й недостовірність даних.

Список використаних джерел:

1. Бублик Є.О. Ринок платіжних карток в Україні: перспективи та обмеження розвитку / Є.О. Бублик // Економіка прогнозування. — 2016. — № 3. — С. 51—65.
2. Корецька Н.І. Суть ринку платіжних послуг та основні його ознаки / Н.І. Корецька, Д.В. Збирун // Сучасний науковий вісник. — 2016. — № 1. — С. 78—83.
3. Коць О.О. Сучасний стан і перспективи розвитку ринку платіжних карток в Україні / О.О. Коць, В.В. Гоменюк // Економіка і суспільство. — 2018. — № 15. — С. 671—678.
4. Невідома Л.О. Оцінка діяльності банку на ринку платіжних карток / Л.О. Невідома, О.В. Марченко // Молодий вчений. — 2017. — № 5. — С. 680—684.
5. Онищенко Ю.І. Оцінка рівня розвитку ринку платіжних карток в Україні / Ю.І. Онищенко, А.А. Фаліс // Інфраструктура ринку. — 2017. — № 7. — С. 345—351.
6. Плісак Т.О. Ринок платіжних карток: сутність, властивості та показники розвитку / Т.О. Плісак, Л.О. Нетребчук // Економіка і суспільство. — 2016. — № 4. — С. 312—318.
7. Ушакова О.А. Розвиток операцій з платіжними картками в банках України / О.А. Ушакова // Молодий вчений. — 2021. — № 7. — С. 128—133.
8. Харченко В.Б. Статистичний аналіз ринку банківських платіжних карток в Україні у контексті країн із розвинутими картковими ринками / В.Б. Харченко, Р.О. Капралов // Вісник НБУ. — 2010. — № 5. — С. 44—52.
9. Mints A. A cross-impact analysis of the bank payment card market parameters and non-financial sectors' indicators in the Ukrainian economy [El. resource] / A. Mints, O. Kolodiziev, M. Krupka and other // Banks and Bank Systems. — 2022. — Vol. 17, № 2. — P. 163—177. — URL: [http://dx.doi.org/10.21511/bbs.17\(2\).2022.14](http://dx.doi.org/10.21511/bbs.17(2).2022.14)
10. Річний звіт Національного банку України за 2021 рік [Ел. ресурс]. — Режим доступу: <https://bank.gov.ua/ua/news/all/richniy-zvit-natsionalnogo-banku-ukrayini-za-2021-rik>.
11. ATM numbers in Europe — European Association for Secure Transactions (EAST) [El. resource]. — URL: <https://www.association-secure-transactions.eu/industry-information/atm-numbers-europe>.
12. POS Terminal numbers in Europe — European Association for Secure Transactions (EAST) [El. resource]. — URL: <https://www.association-secure-transactions.eu/industry-information/pos-terminal-numbers-europe>.

Надійшла до редакції 23.11.2022

Oleh Kolodiziev, Diana Herich. *Analysis of Current Trends in the Development of Payment Cards Market in Ukraine*

The article summarizes the approaches of scientists to the interpretation of the essence of the concept of “payment cards market” and offers its author’s definition. The features of the modern stage of development of the payment cards market in Ukraine are considered and its tendencies are determined. The dynamics of indicators in the aspect of characteristics of their changes is presented, as well as the indicators in the context of the number of issued bank payment cards and active payment cards by Ukrainian banks, their number in the context of payment systems, the structure and volume of payment card transactions in Ukraine during 2017–2021 are specified.

Key words: bank payment card, banking operations, POS-terminal, non-cash payments, payment card market, payment system.

Олег Колодизев, Диана Герич. *Анализ современных тенденций развития рынка платежных карт Украины*

В статье обобщены подходы ученых к трактовке сущности понятия “рынок платежных карт” и предлагается его авторское определение. Рассмотрены особенности современного этапа развития рынка платежных карт в Украине и определены его тенденции. Представлена динамика показателей в аспекте характеристики их изменений, а также конкретизированы показатели в разрезе количества эмитированных банковских платежных карт и активных платежных карт, выпущенных украинскими банками, их количества в разрезе платежных систем; структуры и объемов операций по использованию платежных карт в Украине на протяжении 2017–2021 гг. Исследован уровень развития инфраструктуры отечественного рынка платежных карт по сравнению с параметрами показателей европейских стран.

Ключевые слова: *банковская платежная карта, банковские операции, POS-терминал, безналичные расчеты, рынок платежных карт, платежная система.*